

Original: engleski

MEĐUNARODNI SUD ZA KRIVIČNO GONJENJE OSOBA
ODGOVORNIH ZA TEŠKA KRŠENJA MEĐUNARODNOG PRAVA
POČINJENA NA TERITORIJI BIVŠE JUGOSLAVIJE OD 1991.

IZJAVA SVJEDOKA

PODACI O SVJEDOKU:

Prezime: Atlija
Ime: Ivo Ime oca: Ilija
Nadimak/pseudonim: Pol: muški ženski
Datum rođenja: 19.05.1963. Mjesto rođenja: Briševo, opština Prijedor

Nacionalnost: Hrvat Vjeroispovijest: katolička

Jezik/jezici koje govori: hrvatski i njemački

Jezik/jezici koje piše (ako se razlikuje od navedenih):

Jezici korišteni u toku razgovora: hrvatski i engleski

Trenutno zanimanje: zaposlen u hotelu Prethodno: tehničar

Datum(i) razgovora: 18-20.10.2000

Razgovor(e) vodili: Mazhar Inayat Prevodilac: Zlata Divković

Imena svih osoba prisutnih tokom razgovora: Ewan Brown

Potpis: /potpisano/

IZJAVA SVJEDOKA

1. Dana 17. novembra 1992. sam otišao iz Bosne za Zagreb gdje sam ostao oko 6-7 mjeseci. Dok sam bio tamo, saznao sam preko radija i novina da je Hrvatski informativni centar (HIC), čije je sjedište u Zagrebu, uputio poziv ljudima da dođu i da daju informacije o ratnim zločinima. Tokom mjeseca januara 1993. godine, više puta sam otišao u HIC i grupi ljudi ispričao što sam doživio. Jedna od osoba sa kojom sam razgovarao je Luka Gavranović. Cjelokupan razgovor su snimili a pored toga su sačinili i bilješke. Mislim da je cjelokupan razgovor obavljen iz tri puta. Prije nego što sam 30. januara 1993. potpisao izjavu, dali su mi da sa sobom ponesem jedan primjerak izjave kako bih je detaljno pročitao i provjerio.
2. Uzeo sam jedan primjerak izjave i razmotrio ga sa 12 drugih osoba iz Briševa koje su u to vrijeme takođe živjele u Zagrebu. Te su osobe: Vlado Dimač, Jure Dimač, Franjo Mlinar, Marinko Mlinar, Emil Vidaković, Branko Atlija, Zdenka Lovrić i njen brat Zdenko Lovrić, Franjo Dimač, Radoslav Dimač, Jozo Dimač i Viktor Tozan. O izjavi sam razgovarao s ovim licima jer smo mi zajedno našli većinu žrtava pokolja i zajedno ih sahranili. Svi mi zajedno smo odigrali ključnu ulogu u iznalaženju načina da se izide iz Briševa i starali se o ljudima u ta strašna vremena koja su zadesila naše selo.
3. Naglašavam da su se oni složili sa većinom onoga što sam rekao HIC-u. Ništa značajno nisu izmjenili. Prijatelji su me posavjetovali da koristim inicijale umjesto punih imena žrtava silovanja kako bi se zaštitio njihov identitet. Te promjene sam unio u izjavu. Takođe bih želio reći da se u izjavi nalaze i izvjesne informacije vezane za vojni napad a koje su mi prenijeli moji prijatelji. Tako se, naprimjer, na četvrtoj strani engleskog prijevoda, u posljednjem paragrafu, spominje srpski major Veljko Brajić. Ja tog čovjeka nisam ni poznao, niti sam ga vidio tokom napada a informacije o njemu mi je dao Vlado Dimač koji je bio, tokom 36 sati, u pritvoru u vojnom štabu koji je bio smješten u jednoj kući u Dizdarima, u Briševu.
4. Dana 30. januara 1993. sam se po posljednji put sastao sa osobama iz HIC-a koje su vodile razgovor sa mnom i potpisao izjavu. Potvrđujem da je sadržaj izjave istinit po mom sjećanju. (Jedan primjerak izjave koju sam dao HIC-u se nalazi u Prilogu A izjave koju sam dao MKSJ-u).
5. Nakon što sam dao gorepomenutu izjavu, negdje u mjesecu februaru 1993. godine, ljudi iz HIC-a su mi telefonirali i obavjestili me da jedna grupa ljudi iz Ujedinjenih nacija želi da razgovara sa mnom. Mislim da sam krajem februara 1993. godine otišao u prostorije hrvatske vlade gdje su me dočekale tri osobe koje su govorile engleski i jedan gospodin iz HIC-a. Tu je bila i jedna žena koja je prevodila. Ne znam kako su se zvale te tri osobe koje su razgovarale sa mnom ali se sjećam da se jedna od njih predstavila kao Amerikanac i da je on bio ekspert za ekshumacije. Taj Amerikanac je od mene konkretno zatražio da mu detaljno ispričam sve o masovnim grobnicama koje sam ranije spomenuo u izjavi koju sam dao HIC-u. Rečeno mi je da oni predstavljaju Komisiju eksperata Ujedinjenih nacija (CoE).

6. Moj razgovor sa predstavnicima CoE-a je trajao oko dva-tri sata. U ovom razgovoru su bile načinjene samo pisane bilješke. Tokom razgovora su zatražili da im na kartama pokažem mjesta na kojima su se nalazile masovne grobnice o kojima sam govorio u ranijoj izjavi. Na karti sam pokazao 16 masovnih grobnica za koje sam ja znao. Onda su od mene zatražili da pored imena mjesta na karti upišem odgovarajući broj masovne grobnice, a ti brojevi su odgovarali brojevima koji su bili navedeni u mojoj izjavi. Nisu mi dali primjerak izjave, ali su mi, na moj zahtjev, odobrili da napravim fotokopiju karte. Ta fotokopija se sastoji od više listova formata A4 koji, kada se sastave, pokazuju cjelokupno područje Ljubije sa okolinom. Sa sobom sam donio fotokopiju te karte, te je prilažem kao dokazni materijal. U donjem desnom uglu svakog lista se nalazi moj potpis. (Primjerak karte se nalazi u Prilogu B izjave koju sam dao MKSJ-u).
7. Prisustvovao sam na nekoliko konferencija na kojima je tema razgovora bio rat u Bosni. Ove konferencije su organizovale političke organizacije iz oblasti Hesena, a prisustvovali su im novinari, mjesni političari i izbjeglice. Na ovim konferencijama nismo nikada govorili o nekim konkretnim događajima već smo se usredotočavali na opštu situaciju u predratnoj Bosni. Na nekim od ovih konferencija sam se i ja obratio prisutnima.
8. Spreman sam da dam potpisanu izjavu Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju. Potvrđujem da ću reći samo istinu i da ću jasno podvući razliku između onoga što sam lično vidio i onoga što su mi drugi rekli. Potvrđujem, takođe, da sam, ako budem pozvan, spreman da svjedočim pred Međunarodnim krivičnim sudom u Hagu. Ako budem pozvan da svjedočim, učiniću to javno, na otvorenoj raspravi. Ne mislim da su mi potrebne ikakve posebne zaštitne mjere.
9. Rođen sam u selu Briševo koje se nalazi u mjesnoj zajednici Ljubija. Ostala sela koja su pripadala ovoj mjesnoj zajednici su Ljubija, Žune i Raljaš. Mjesna zajednica Ljubija se nalazi u opštini Prijedor. Briševo se nalazi na nekih 6-7 kilometara jugozapadno od Ljubije. U Briševu je bilo otprilike 120 kuća. U svim kućama su živjeli Hrvati, iako je tu bilo i dvije-tri Srkinje koje su bile udate za Hrvate te su živjele u našem selu. Katolička crkva se nalazila na brdu, unutar sela. Vrlo blizu crkve su se nalazile briševska osnovna škola i dvije piljare. Većina muškaraca iz sela je radila ljubijskom rudniku željeza koji se nalazio na udaljenosti od nekih 6-7 kilometara, u predgradu sela Ljubije.
10. Velika većina stanovništva u Žunama i Raljašu bili su Hrvati. Tamo je živjelo i nekoliko osoba drugih nacionalnosti koje su bile u braku sa Hrvatima. U gradu Ljubiji su uglavnom stanovali Hrvati i Muslimani. U Žunama nije bilo katoličke crkve ali je postojala jedna katolička crkva za stanovnike Ljubije i Raljaša koja se nalazila na oko kilometar i po udaljenosti od centra Ljubije u pravcu Raljaša. U selu Ljubiji je bilo i nekoliko džamija. Svi vjerski objekti koji su pripadali ne-Srbima su sistematski uništavani tokom rata. O tome ću vam dati detaljnije informacije dalje u izjavi. Ne znam koliki je bio ukupan broj stanovnika mjesne zajednice Ljubija ali mislim da je u njoj živjelo oko 8.000 ljudi od čega su oko 7.000 bili Hrvati. Siguran sam da je tačan broj stanovnika ovog područja naveden u popisu stanovništva iz 1991. godine.
11. Prve četiri godine osnovne škole sam završio u Briševu a ostale četiri u Ljubiji. Srednju tehničku školu sam završio u Prijedoru. Tu sam stekao zvanje tehničara.

Nakon što sam završio školovanje 1982. godine, otišao sam u Skoplje, u Makedoniju, na odsluženje obaveznog vojnog roka. U JNA sam ostao 13 mjeseci i šest dana. Tokom vojnog roka sam prvo prošao obuku za vezu a onda sam prebačen u vojnu policiju. Obavljao sam dužnosti dežurnog i vodio evidenciju o posjetiocima kasarne. Nakon završetka vojnog roka 1983. godine, morao sam da sačekam par mjeseci prije nego što sam dobio posao u Centralnoj radionici ljubijskog rudnika koja se nalazila i Prijedoru. Moj otac je radio u ljubijskom rudniku. U radionici sam radio sve do aprila 1992. godine. U početku sam svaki dan putovao iz sela do Prijedora ali je 1985. moj otac dobio od ljubijskog rudnika stan u Prijedoru, te sam se u njega preselio. Moj otac je otkupio taj stan.

10. Nikada nisam bio član neke političke partije. Prije rata su međunacionalni odnosi između različitih zajednica bili izuzetno dobri. Nisam primjetio ništa neuobičajeno među različitim nacionalnim zajednicama ali se sve to promijenilo tokom predizborne kampanje 1990. godine. Tokom te predizborne kampanje je došlo do verbalnih neslaganja između Srba i ne-Srba, a onda su i mediji počeli da raspaljuju situaciju podstičući, kroz propagandu, Srbe da se okrenu protiv ne-Srba. Srbi su imali potpunu kontrolu nad medijima u našem području tj. u Prijedoru i Banjoj Luci. Najčešća tema su bili takozvani događaji iz Drugog svjetskog rata u kojima se, uglavnom, spominjalo to da su ustaše ubijale Srbe. Mediji su otvoreno pozivali Srbe na osvetu i "otplaćivanje starih dugova zaostalih iz Drugog svjetskog rata". Novine su počele da govore o Muslimanima i Hrvatima kao o "fundamentalistima", odnosno "ustašama".

13. Da bih vam prikazao kakva je bila srpska propaganda daću vam sljedeći primjer. Negdje 1991. godine prijedorski radio je objavio da je "muslimanski doktor Mirza Mujadžić davao srpskim trudnicama neke injekcije kako bi one radale žensku djecu i kako bi se tako smanjio broj srpskog muškog stanovništva". Nakon što sam odslušao ovu emisiju, rekao sam svojim srpskim kolegama s posla da bi ovaj doktor, ako je sve to istina, trebalo da dobije Nobelovu nagradu jer je uspio da promjeni pol nerođenom djetetu, što nikome još nije pošlo za rukom. Ironija je u tome što je većina Srba spremno prihvatila ono što im se govorilo. Stalno su ponavljali da su Srbi i pravoslavlje bili u opasnosti od fundamentalista i ustaša koji su željeli da istrijebe Srbe. No, jedini koje se moglo vidjeti da otvoreno nose oružje bili su Srbi. Otprilike u to vrijeme su ljudi prestali da se posjećuju i da vjeruju jedni drugima.

14. Moj posljednji radni dan u radionici je bio negdje u aprilu mjesecu 1992. godine, ne sjećam se tačnog datuma, ali je to možda bio 30. april

Adjudicated fact 849-852

kada sam stigao u radionicu, naš direktor, Ekrem Crnkić, Musliman, rekao nam je da je SDS prošle noći preuzeo vlast u Prijedoru i da je naredio svim preduzećima da radnike vrata kućama. Umjesto da se vratim u stan u Prijedoru, rješio sam da odem u selo da vidim da li je sve u redu sa mojim roditeljima. Tokom narednih dva-tri mjeseca sam ostao u Briševu jer je u Prijedor bilo nemoguće ići bez posebne dozvole koju su izdavale srpske vlasti u Ljubiji.

15. Negdje u maju 1992. godine, dok sam još bio u Briševu, jedan Srbin, po imenu Milan Mutić, provalio je i uselio se u moj stan, gdje i danas živi. To sam saznao preko jedne

komšinice koja je pozvala nekog iz Ljubije i zamolila ga da mi prenese tu informaciju. Mutića sam poznavao. Živio je u Ljubiji prije rata i bio je švercer.

16. Od povratka u Briševo, više nisam odlazio iz sela. Nijedan muškarac iz mog sela nije više radio. U Briševu se ništa značajno nije dešavalo sve do 27. maja 1992. ali su okolna muslimanska sela napale srpske snage. Briševo se nalazi poviše muslimanskih sela Kozarca, Hambarina, Čarakova, Rizvanovića, Biščana, Zecova i Kevljana. Iz našeg sela se vidi Kozarac koji se nalazi na oko 12 kilometara udaljenosti vazdušnom linijom. Hambarine, Čarakovo, Rizvanovići, Biščani i Zecovi su bili još bliže tj. na nekih dva-tri kilometra vazdušnom linijom. Početkom maja 1992. nekoliko stotina muslimanskih žena i djece iz tih sela su se došla skloniti u Briševo. Ostali su u našem selu nekih 5-6 dana a kasnije se jedan dio njih vratio u svoja sela a drugi pokušao da ode u Sanski Most.

17. Lično sam razgovarao sa nekoliko žena iz tih sela. Rekle su mi da srpska vojska i četnici pale njihove kuće, ubijaju muškarce i siluju žene. Te su žene plakale i vrištale pričajući nam o tome. Te žene nisu ni meni ni ostalim muškarcima u selu pričale o tome kako su bile silovane ali su to ispričale našim ženama. Većinu žena i djece koji su se došli skloniti u naše selo smo primili u kuće, ali kako ih je bilo puno, neke od njih smo morali smjestiti u seosku školu i dati im dušeke. U vrijeme kada je ova velika grupa ljudi stigla u naše selo vidjelo se kako u njihovim selima gore muslimanske kuće /kao u originalu/. Ja sam u ovom kraju živio 20 godina i znao sam da u tim selima žive samo Muslimani.

18. Vidjeli smo kada je srpska vojska napala Hambarine. Prije napada smo čuli ultimatum koji je bio emitovan preko radija i kojim se svim Muslimanima iz Hambarina naređuje da predaju odgovorne za otvaranje vatre na srpsku patrolu. Ta srpska patrola se sastojala od nekoliko pijanih mladića koji su se zaustavili u Hambarinama i počeli da pucaju. Odmah nakon toga je na prijedorskom radiju, u ime prijedorskog kriznog štaba, emitovan poziv odgovornima da se predaju. Taj je poziv, koji sam i ja čuo, bio ponovljen više puta. U ultimatumu je bilo rečeno da će, ako se krivci ne predaju, selo biti napadnuto i spaljeno. Dan nakon što je ultimatum bio objavljen na radiju otišao sam sa Milanom Buzukom na jednu uzvišicu sa koje se se vidjele Hambarine s okolinom. Popeli smo se na jedno drvo s kojeg smo mogli vidjeti Hambarine i zaravan Prijedorskog polja. Takođe smo vidjeli jedan dio Čarakova ali ne i cijelo selo.

19. Nemoguće je reći koliko je tačno vojnika učestvovalo u napadu na Hambarine ali, s obzirom na ono što sam vidio, tu je moglo biti nekih četiri-pet tenkova i 1000-1500 vojnika. Nisam mogao da vidim da li su vojnici koji su učestvovali u napadu bili pripadnici redovnog sastava JNA ili paravojnih formacija. No, izgledalo mi je da su neki od vojnika nosili sivomaslinaste uniforme. Posmatrali smo cjelokupnu vojnu akciju protiv Hambarina tokom tri-četiri sata. Mi smo se nalazili na dva do dva i po kilometra udaljenosti vazdušnom linijom od Hambarina.

20. Dostavljam vam, uz moje svjedočenje, i jednu geografsku kartu formata A4. Plava tačkica na karti pokazuje otprilike mjesto na kome sam se skrivao dok sam gledao napad na Hambarine. Crvene tačkice označavaju pozicije tenkova, a smeđe tačkice položaje artiljerije. Napominjem da sam ja stavio samo tri smeđe tačkice iako je tu bilo bilo mnogo više minobacača. Kartu sam datirao i potpisao. (Fotokopija ove karte je u Prilogu C izjave koju sam dao MKSJ-u).

21. Prvi tenkovi su ušli u Prijedor Polje praćeni pješadijom. Takođe smo, odmah iza pješadije, vidjeli artiljerijske linije sačinjene od nekih 12-13 minobacača. Na osnovu jačine eksplozije i mojih vojnih znanja, rekao bih da su to bili 82-milimetarski minobacači. Artiljerija je prvo granatirala Prijedor Polje, a onda je prešla na Hambarine. Granatiranje bi trajalo 15 minuta, zatim bi utihnulo nekih dvije-tri minute i onda nanovo započelo. Vidjeli smo da su Muslimani posjekli dva stabla i da su ih stavili na put Prijedor-Ljubija kako bi spriječili tenkove da uđu u selo. No, tenkovi su stigli i odgurali stabla s puta bez ikakvih problema.
22. Napad je došao iz pravca Prijedora. Vidio sam kako srpski tenkovi otvaraju vatru na kuće i uništavaju ih. Znam da se i iz Hambarina pucalo na Srbe. Čuli bismo ili pojedinačne pucnje ili, s vremena na vrijeme, vatru iz automatskog oružja koji su dolazili iz Hambarina, posebno kada bi Srbi obustavili granatiranje. S mjesta gdje smo se nalazili nismo mogli vidjeti da li je bilo mrtvih ili ranjenih, ni među srpskim snagama, ni sa muslimanske strane. Iz drugih sam izvora čuo da je napad na Hambarine vodila Peta kozaračka brigada.
23. Mislim da su Čarakovo i Rizvanovići bili napadnuti dan kasnije. Nismo mogli vidjeti vojna dejstva u ovim selima ali smo čuli detonacije i nakon toga vidjeli da kuće gore.
24. Nakon Hambarina i okoline, napadnut je Kozarac. Iz našeg sela nismo mogli pratiti vojna dejstva ali smo vidjeli uništavanje kuća i dim koji se dizao iznad Kozarca.
25. Dok je srpska vojska vodila akcije u muslimanskim selima, Radio Prijedor je emitovao srpske nacionalističke pjesme koje bi prekidale najnovije vijesti. Objavljivali su da je "još jedno fundamentalističko uporište palo" ili da je "još jedno selo oslobođeno" ili, naprimjer, da su "Rizvanovići očišćeni" pri čemu su ove poduhvate nazivali uspjesima srpske vojske. Objavljivali su da je na stotine fundamentalista ubijeno tokom dejstava. Ove obavijesti bi obično započele sljedećim uvodnim riječima: "Sljedeće vijesti emitujemo u ime prijedorskog Kriznog štaba". To sam lično čuo.
26. Dana 27. maja 1992. godine, oko 03:30 ujutru probudile su me eksplozije u selu. U to vrijeme sam bio u očevoj kući koja se nalazila dva kilometra južno od katoličke crkve, vrlo blizu Stare Rijeke. Eksplozije su trajale cijeli dan. U otprilike 05:30, zajedno sa nekoliko drugih mladića, otišao sam za Rasavce. To je srpsko selo koje se nalazi u neposrednoj blizini našeg sela i od kojega ga odvaja samo cesta. Otišli smo tamo jer su se Rasavci nalazili na uzvišici, a mi smo željeli da imamo dobar pregled situacije. Sa mnom su bili Milan Buzuk, Joso Mlinar i Miroslav Mlinar. Nas četvorica smo prvi tamo stigli ali su nam se kasnije priključili i drugi ljudi iz našeg sela. Mjesto na koje smo došli se zove Glavica. Tamo smo ostali oko dva sata. Vidjeli smo da granate dolaze iz pravca Oštre Luke i Rasavaca. Ta oba sela su 100% srpska. Nismo mogli vidjeti koje je oružje korišteno za granatiranje, ali bismo, nakon svake ispaljene granate, vidjeli kako se iznad ovih srpskih sela podiže oblak dima. Većina granata je pala na polja i livade blizu seoske crkve. Granatiranje je oštetilo samo crkvenu ogradu i jednu kuću. Nismo mogli vidjeti Briševo sa mjesta gdje smo se nalazili. Većina žena, djece i starijih su otišli u skloništa a muškarci su se okupili u mjesnoj kancelariji. Oko 07:30, moja se grupa uputila ka selu i priključila ljudima koji su se nalazili u mjesnoj

kancelariji. Nismo imali oružja. Rješili smo da oformimo delegaciju i da odemo u srpska sela kako bismo saznali šta je razlog granatiranja.

27. Delegacija, u čijem sastavu su bili Jozo Buzuk, Luka Mlinar, Anđelko Mlinar i Drago Jurić, otišla je pješice u Rasavce na razgovor sa Srbima. U njihovom odsustvu se granatiranje nastavilo. Delegacija se vratila tri sata kasnije i potvrdila da su granate ispaljene iz srpskih sela, te da su Srbi zaprijetili delegaciji rekavši da je to samo upozorenje o onome što će nam se desiti ako im ne budemo lojalni. Granatiranje je oslabilo nakon povratka delegacije a do večeri se i sasvim zaustavilo. Tokom cijelog dana, nijedan jedini metak nije ispaljen iz našeg sela u pravcu srpskih sela. Granatiranje nije bilo ničim izazvano.

28. Delegacija je obavjestila seljane da su nam dali rok da do sutradan predamo sve oružje koje se smo imali u selu. Srbi su naročito bili zainteresovani za takozvane Bofors topove kojih niko u selu nije imao. Znam da je u selu bilo 10-11 lovačkih pušaka i jedan ili dva pištolja. Radilo se o dozvoljenom oružju koje su ljudi imali još od prije rata. Koliko ja znam, niko iz sela nije kupio "na crno" automatsko oružje, niti sam ikad vidio ikoga iz sela s takvim oružjem.

29. Čak i prije no što je sukob izbio, mještani koji su bili pripadnici TO vratili su svoje oružje. Njima su vojne vlasti naredile da vrate oružje. Moja porodica nije imala oružja, ni dozvoljenog ni nedozvoljenog. Sjećam se da se, prilikom sastanka u mjesnoj kancelariji, oko pet mještana suprotstavilo ideji o predaji oružja, ali je većina smatrala da bi nepredavanje oružja moglo prouzrokovati daljne probleme. Većina nas je odslužila vojni rok u JNA i znala da se mi ne možemo mjeriti sa srpskom vojskom, te da bi nepredavanjem oružja mogli samo da ih isprovociramo, a mi nismo željeli da im damo povoda za otpočinjanje sukoba. Ja sam bio među onima koji su rekli da treba da predamo oružje. Jedini razlog zbog koga su Srbi od nas tražili Bofors topove je bio taj što su znali da ih mi nemamo, a to što mi nećemo moći da im damo nešto što nemamo poslužiće im kao izgovor da začnu kavgu. Nikada ranije takvo oružje nisam vidio u selu.

30. Sutradan ujutro smo sakupili sve oružje. Radilo se o nekih 10-11 pušaka. Ista ona delegacija ih je odnijela u srpske Rasavce. Ja sam lično vidio sakupljanje oružja koje se odvijalo u mjesnoj kancelariji. Svi oni koji su predali oružje su uz njega dali i svoje oružne listove i svu municiju koju su imali. Oružje su odvezli traktorom. Delegacija se, nakon tri sata, vratila i rekla nam da su Srbi zaprijetili da će biti problema zbog Bofors topova koje selo nije predalo. Zatim su Srbi rekli da će doći u selo i da će pretražiti kuće, no nisu rekli kada će pretres biti izvršen. Pored toga, Srbi su zaprijetili da će spaliti kuće u kojima budu našli oružje. Naša delegacija nije bila u situaciji da pregovaraju o ovoj odluci. Naredeno joj je da se vrati u selo i da o njoj obavjesti seljane.

31. Mediji nisu izvještavali o događajima od 27. maja 1992. Seljani nisu prijavili ovaj incident vlastima jer su svugdje na vlasti bili Srbi, te nismo očekivali da će iko ispitati taj slučaj. Jedan policajac iz Ljubije, Drinčić, čije ime ne znam, zajedno sa još dva policajca, došao je u naše selo 28. maja 1992. godine, istog dana kada je oružje predano Srbima. Policajac je razgovarao sa nekoliko ljudi iz sela i rekao im da nema razloga za zabrinutost, te nas je posavjetovao rekavši da nam se, osim ako ne

napravimo kakvu glupost, ništa neće desiti. Premda su Srbi zaprijetili da će doći u selo radi pretresa, nikada nisu došli.

32. Tokom nekoliko narednih sedmica ništa se značajno nije desilo. Uglavnom je bilo mirno osim što bi noću vidjeli svjetleća zrna koja su bila ispaljivana iz okolnih sela. Tokom ovog perioda zatišja većina ljudi iz mog sela je pokušala da se zatvori u kuće i da preživi s vrlo malo hrane. Nismo mogli da izidemo i da kupimo što nam treba za svaki dan. Otprilike 25 mladića stražarilo je na smjenu kako bi, u slučaju napada, mogli seljanima dati uzbunu. Plašili smo se da bi srpska pješadija noću mogla ući u selo. Učestvovao sam u ovom stražarenju koje se odvijalo samo u toku noći.

33. Srbi su oko našeg sela, na izlazima, uspostavili nekoliko kontrolnih punktova. Bili smo potpuno okruženi. Oko sela je uspostavljeno oko 15-20 kontrolnih punktova a na svakom od kontrolnih punktova koje sam ja mogao vidjeti bilo je pet-šest ljudi, bilo vojnika, policajaca ili dobrovoljaca. Iz sela sam vidio dva-tri kontrolna punkta dok su ostali bili u šumi. Čuli smo ljude koji su bili na punktovima jer su uglavnom bili pijani i često pjevali srpske pjesme. Vojnici koji su bili na punktovima su nosili uniforme JNA.

34. Jedan seljanin, Radoslav Dimač je jedanput pokušao da, sa ženom, prođe kontrolni punkt. Radoslava su pretukli i naredili mu da se vrati. Nakon toga se seljani nisu više primicali kontrolnom punktu. Tokom ovog perioda, seljani su djelili hranu između sebe. Neki su, naprimjer, imali više mlijeka nego drugi, a neki su, pak, imali više brašna. To smo dijelili i starali se jedni o drugima. Imali smo sopstvene poljoprivredne proizvode koji su nam tada dobro došli. Problem su predstavljali šećer i ulje koje više nismo mogli da kupimo. Drugi veliki problem je bio nedostatak lijekova. Bilo je ljudi koji su imali dijabetes a nisu mogli dobiti insulin. Ne znam da li je bilo smrtnih slučajeva usljed nedostatka medicinske njege ali se sjećam da su dijabetičari gubili svjest. Mi smo, tokom ovog razdoblja, bili bukvalno pod opsadom.

35. Dana 24. juna 1992. nekoliko policajaca je došlo policijskim kombijem iz Ljubije i parkiralo se ispred prodavnice u Briševu. Došli su oko 14:00 ili 15:00 sati. Tada sam stajao ispred prodavnice. Među policajcima sam prepoznao Radeta Zekanovića. On je bio policajac u penziji ali je početkom rata ponovo obukao uniformu. Uhapsili su tri čoveka u mom selu, u njihovim kućama, i odvezli ih policijskim kombijem. Uhapšeni su bili: Jozo Buzuk, Juro Jakara i Jago Ivandić. Nakon što je kombi otišao, žene Joze Buzuka i Jure Jakare i porodica Jage Ivandića su rekle seljanima da je policijski kombi došao pred kuće i da su uhapsili muškarce. To sam lično čuo od porodica. Tri druga muškarca, Joso Barišić, Vinko Mlinar i Vlado Barišić, nisu bili kod kuće tako da su policajci njihovim porodicama rekli da im prenesu da treba da se prijave u policijsku stanicu u Ljubiji. Kasnije, ova su trojica otišla i više se nikada nisu vratila u selo. Slavka, oca Vinka Mlinara, su takođe uhapsili pet-šest dana kasnije. Ubrzo nakon toga su uhapsili i Dragana Dizdarevića i Radoslava Vidakovića.

36. Svi gorepomenuti ljudi su odvedeni u zatočeničke logore. Samo su njih petorica preživjela: Dragan Dizdarević, Radoslav Vidaković, Vinko Mlinar, Juro Jakara i Jago Ivandić. Preživjeli su mi rekli da su bili zatočeni u Omarskoj, Keratermu, Manjači, Batkovićima i Kamenici. Sreo sam ih nakon što su bili razmijenjeni u neko doba 1994. godine. Oni su mi takođe rekli da su ostale ljude ubili u logorima. Rečeno mi je da su Slavko Mlinar i Jozo Buzuk ubijeni u logoru Omarska. Nisam više siguran u to

šta su mi rekli u vezi sa Josom Barišićem i Vladom Barišićem. Mislim da su njih dvojica ubijeni ili u Omarskoj ili u Keratermu.

37. Vinko Mlinar je bio član HDZ-a i to je, možda, bio razlog za njegovo hapšenje. Jozo Buzuk je bio rezervni oficir JNA. Što se ostalih tiče, ne znam zbog čega su ih uhapsili. Ti se ljudi ni na koji način nisu mješali u politiku. Koliko ja znam, nisu učestvovali u bilo kom vidu otpora Srbima. Moguće je da je Vinko Mlinar bio jedan od onih koji su se suprostavili ideji da se oružje preda Srbima. Članovi porodica uhapšenih nisu pokušavali da ih nađu. Nisu mogli ni izići iz sela, a kamoli ući u zatočeničke logore.

38. Negdje oko 15. jula 1992. otprilike četiri Srbina su došli kolima i zaustavili se na oko 15-20 metara od kuće gospođe Ivandić. Ona je bila starija žena kojoj je muž ubijen u Drugom svjetskom ratu. Srbi su pozvali nekoliko seljana da dođu i da im pomognu jer su im se kola zaglavila u blato. Dva sina gospođe Ivandić i jedan njihov rođak su pošli da im pomognu. Jedan od sinova se zvao Milan, a rođak Jerko. Nakon što su došli da pomognu, Milana je jedan od Srba je udario šrafciğerom, a drugu dvojicu su pretukli. Pošto su udarili Milana, Srbi su otišli u pravcu Rasavaca. Milanov brat i njihov rođak Jerko pomogli su Milanu da se vrati u kuću. Kako Milanu nije mogla biti ukazana medicinska pomoć, rana mu se inficirala. Ja lično nisam vidio ovaj incident. O njemu me je obavjestio njegov brat. Međutim, vidio sam Milana par dana kasnije kod njegove kuće. Ležao je u krevetu a jedna mu je noga bila u zavoju. Više nisam siguran da li je to bila lijeva ili desna noga. Kasnije, 24. jula 1992. kada je selo napadnuto, Milana su, zajedno sa još jednom grupom muškaraca, nasmrtno prebili.

39. Tokom narednih sedam-osam dana ništa se značajno nije dešavalo.

40. Bilo je vrlo vruće 23. jula 1992. pa smo nas nekolicina otišli na plivanje na vještačko jezero koje se nalazi između Stare Rijeke i Briševa. Bilo nas je desetak. Morali smo pješačiti kilometar-dva do jezera. Nismo naišli ni na jedan kontrolni punkt. Negdje oko podne na jezero je došao Branko Atlija, moj rođak. Rekao nam je da je jedan Srbin iz Oštre Luke, po imenu Zoran Marijanović, došao da ga vidi i da mu je rekao da Srbi pripremaju dvije brigade za napad na Briševo. Zoran je vjerovatno došao da nam to kaže jer mu je sestra bila udata za jednog Hrvata iz našeg sela i zato što se on dosta družio sa nama.

41. Većina nas nije povjerovala u to što je Zoran rekao zato što smo mislili da Srbi nisu toliko ljudi da mobilišu 3.000-4.000 vojnika protiv 400 seljana koji su, štaviše, nenaoružani. Znali smo da su Srbi tada imali mnogo važnije borbene linije s obzirom da su još vodili borbe u Posavini, centralnoj Bosni i Hrvatskoj, a da mi njima, sa vojno-strateške tačke gledišta, nismo bili važni. Međutim, Zoran je ubjedio svoju sestru, zeta i njihovu djecu da pođu s njim i da se sakriju kod njega u kući, u potkrovlju. Zoran je bio iz Oštre Luke i znao je kako da izbjegne srpske kontrolne punktove dok je izvodio svoju porodicu iz Briševa.

42. Nakon što smo saslušali Branka Atliju, vratili smo se u selo i prenijeli drugima šta smo čuli. Premda nismo bili u potpunosti uvjereni u ono što nam je Zoran rekao, rješili smo da, u slučaju napada, treba da bježimo u malim, a ne velikim grupama. To iz razloga što se velike grupe sporije kreću i ne mogu se brzo sakriti. Većina starijih ljudi je odbila da bilo gdje ide, već su riješili da ostanu u selu što god da se desi. Do sutradan ujutro se ništa nije desilo.

43. Dana 24. jula 1992. oko 03:30 ujutru, započeo je napad. Bio sam u kući svojih roditelja. Ustao sam nakon što sam čuo eksploziju. Ovoga puta su eksplozije bile češće i korišteno je oružje većeg kalibra. To sam zaključio na osnovu jačine detonacije. Detonacije su bile jače, a na mjestima gdje su padale granate ostajale su velike rupe odnosno krateri. Razgovarao sam sa roditeljima o napadu, te su oni odlučili da odu u komšijinu kuću i da se sakriju u njegovo sklonište. Nakon što su roditelji otišli, pošao sam do kuće Marka Buzuka koja se nalazila na oko kilometar udaljenosti.

44. Granatiranje nije prestajalo i nekoliko granata je palo vrlo blizu mene. Šrapneli me nisu povrijedili. Do tada granate nisu pogodile nijednu kuću. Kada sam došao u podrum kuće Marka Buzuka, tamo sam zatekao nekih 15-20 osoba među kojima je bilo žena i djece. U to vrijeme nisam znao šta se dešava u ostalim kućama. Proveo sam oko 10 minuta u podrumu a zatim sam, sa Milanom Buzukom, otišao u kuću Luke Mlinara, koja se nalazila na oko 300-400 metara udaljenosti u pravcu Rasavaca. Kako je dan odmicao tako je granatiranje postajalo sve intenzivnije. Granate su dolazile sa različitih strana.

45. Kada smo ušli u podrum Luke Mlinara, tamo smo zatekli Luku, njegovu ženu, kćerku i majku. Pitali smo Luku gdje mu je sin Franjo ali nam on nije znao reći. Nekih 15 minuta kasnije, njegov sin je, zajedno sa svojim drugom Zdenkom Lovrićem, ušao u podrum. Odmah nakon toga, u podrum je ušao Jerko Ivandić. Jerko nam je rekao da je prije svega nekoliko trenutaka Lucija Ivandić poginula od eksplozije. Jerko i Lucija su bili rodaci. Tek tada nam je postalo jasno da Srbi nemaju poštovanja ni za koga i da je ubijanje počelo. Složili smo se da izidemo iz kuće, dvoje po dvoje, i da idemo gdje god se može sakriti. Milan Buzuk i ja smo otrčali nazad do kuće Marka Buzuka. U podrumu je bilo još više ljudi nego ranije. Zatekli smo oko 30 osoba, većinom žene i djecu koja su plakala. Ja sam želio ići dalje ali Milan nije htio ostaviti svoju porodicu. Izišao sam odatle a Milan je ostao i više ga nisam vidio živog. Nakon što sam istrčao iz podruma, nastavio sam trčati u pravcu moje kuće i kuće u koju su se moji roditelji sklonili. Htio sam da vidim da li su mi roditelji i komšije još u životu.

46. U podrumu sam zatekao roditelje i četiri-pet drugih osoba koje su se tu sklonile. Granatiranje je bilo intenzivno, tako da je bilo rizično izići iz podruma. Tada je bilo oko podne i granate su padale vrlo blizu kuća a šrapneli su udarali u zidove. Međutim, nijedna granata nije pala blizu kuće u koju smo se mi sklonili. Odlučili smo da ostanemo u podrumu. To je trajalo do večeri. Pucnjava i granatiranje nisu prestajali. U podrumu je bio jedan prozor ali se kroz njega nije moglo puno šta vidjeti. Nakon što je pao mrak i granatiranje oslabilo, izišli smo i vidjeli da gore kuće koje su se nalazile na gornjoj strani sela. Čuli smo kako neki ljudi vrište ali nismo znali šta se, ustvari, dešava. Nismo znali da li ih ubijaju ili tuku.

47. To je potrajalo do narednog jutra. Kako je dan odmicao tako je granatiranje opet postajalo sve intenzivnije. U tom momentu čuli smo metke kako se odbijaju od zidova podruma, metke koji su bili ispaljeni iz pješadijskog naoružanja. U tim okolnostima, nije bilo načina da izidemo iz podruma. Oko 09:00 sati je jedan od nas, Viktor Tozan, rekao : "Dolaze". Svi smo shvatili da srpski vojnici stižu. Nakon što je ovo izrekao, Tozan je istrčao iz podruma, prešao cestu i potok i utrčao u obližnji šumarak. Prije no što smo se mogli snaći, grupa od 10-12 vojnika je došla ispred podruma.

48. Vidio sam 10-12 vojnika koji su nosili sivomaslinaste uniforme JNA. Svi su bili naoružani. Nisam prepoznao nijednog vojnika. Moj otac Ilija i naš komšija Pero Dimač su napravili korak ka vratima koja su bila otvorena. Vojnici su počeli da viču: "Ko puca u nas i zašto to radite?". Moj otac je odgovorio da niko nije pucao na njih i da su oni jedini koji pucaju. Vojnici su pitali ko je još u podrumu. Moj otac je odgovorio da je unutra bilo samo još nekoliko žena. Vojnici nisu ušli u podrum da to provjere.

49. Vojnici su tada rekli mom ocu da svi koji se nalaze u podrumu treba da pakuje svoje stvari i da se vrate svojim kućama, jer se nemaju zbog čega brinuti. Nakon što su to rekli, vojnici su otišli u pravcu crkve. Tada su se moji roditelji vratili kući. Nakon odlaska vojnika, Viktor Tozan nam se nanovo pridružio. Zatim smo Viktor Tozan, Franjo Dimač i ja otišli do susjedne kuće da vidimo da li su nam komšije žive. Ta je kuća pripadala Ivici Dimaču. Kada smo došli do kuće, začuli smo krike koji su dolazili iz pravca kuće Pere Dimača, Ivičinog brata. Začuvši te krike, krenuli smo u pravcu Perine kuće i tada smo ugledali dva četnika kako izvode moju majku i Peru ispred njegove kuće. Ova dva četnika su bila dosta mlada, nosili su maskirne uniforme, bili su neobrijani i imali dugu kosu. Nosili su nekakve oznake na rukavima za koje se sjećam da nisu bile zvanične oznake JNA. Čini mi se da je na njima bio orao ali nisam siguran.

50. Još jedna od razlika između vojnika i četnika je to da su vojnici nosili noževe koji su se mogli pričvstiti na kalašnjikove dok su četnici nosili noževe koji nisu pasovali uz redovnu vojnu opremu. Vojnici JNA su na šljemovima imali ili zvijezdu ili srpski trobojni tj. crveno-plavo-bijeli amblem, dok su četnici nosili oznake poput krsta sa četiri "S" ili kokarde odnosno orlove sa krunom. Neki četnici su nosili znak sa lobanjom i prekrštenim kostima na kome je pisalo "sloboda ili smrt". Dok sam se još skrivao, nisam vidio četnike sa ovim oznakama jer je bilo suviše opasno to pokušati. Međutim, kasnije, kada bi četnici dolazili u selo da pljačkaju, vidio bih da nose ove oznake.

51. Ova dva četnika su ostavila moju majku i Peru ispred kuće i zaputila se ka crkvi. Potrčali smo k mojoj majci i Peri i pitali ih šta se desilo. Moja majka i Pero su plakali i majka mi je rekla: "Otac ti je mrtav. Bježi kud te noge nose". Tada sam na udaljenosti od 50 metara vidio veliku grupu od oko 100-150 četnika i vojnika koji su dolazili, pucajući, iz pravca naše kuće. Nosili su četničke šubare i kalašnjikove.

52. Kada je ugledao četnike, Franjo Dimač je utrčao u obližnje kukuružište i tamo se sakrio. Viktor Tozan i ja smo pretrčali potok i ušli u šumu. Meci su letjeli svugdje oko nas i pravo je čudo da nas nisu pogodili. Mislim da nisu nišani na nas, inače nas ne bi mogli promašiti. Sve se to tako iznenada desilo da moja majka nije imala kad da se snađe, te nije ni pokušala da se odbrani. Kada smo iz šume pogledali iza nas, vidjeli smo da su četnici okružili kuću, a da su majka i Pero stajali ispred kuće. Bio sam na nekih 15-20 metara udaljenosti vazdušnom linijom od mjesta gdje je stajala moja majka. Vidio sam kako su petorica-šestorica četnika odvukli moju majku do svinjca, utjerali je u njega i za njom zatvorili vrata. Svinjac je bio visok oko 70-100 cm i moja majke je bila bačena u njega.

53.

Zatim su 15-20 četnika okružili Peru i počeli da ga tuku kundacima. Šutirali su ga i šamarali. Vidio sam da su četnici povadili i noževe ali ne znam da li su ga uboli ili ne. Pero je u to vrijeme imao oko 66-67 godina. Tukli su ga tokom 20-30 minuta. Onda sam čuo da su mu četnici naredili da se skine. Psovali su ga nazivajući ga ustašom. Kada se Pero svukao i ostao samo u donjem vešu, naredili su mu da klekne. Četnici su tada iznijeli Bibliju iz kuće i dali je Peri, naredivši mu da se pomoli po katoličkim običajima. Nakon što su iznijeli Bibliju, četnici su zapalili kuću. Pero je ostao klečeći oko pet-šest minuta. Tukli su ga dok se molio. Čuo sam četnike kako kažu: "Što mu sad taj njegov katolički bog ne pomogne?". Na to je drugi rekao: "Ionako je Bog Srbin". Četnici su tada naredili Peri da trči ka šumi u kojoj smo se mi skrivali. Pero nije stigao da napravi ni četiri-pet koraka kada je jedan četnik ispalio kratak rafal Peru u glavu, ubivši ga na licu mjesta. Nakon što je Pero ubijen, jedan od četnika je pitao: "Gdje je pao ustaški pas?" na šta je drugi odgovorio: "U potok" a onda su otišli. U tim momentima sam bio toliko bio šokiran, da sam potpuno zaboravio da mi je majka zatvorena u svinjcu.

54.

Nacrtao sam skicu. U toj skici crni krstić (sa inicijalima "VT" i "IA") pokazuje mjesto gdje smo se Viktor Tozan i ja skrivali. Crveni krstić (sa inicijalima "PD") pokazuje mjesto gdje je Pero ubijen. Nacrtao sam i nekoliko kuća i napisao imena njihovih vlasnika. Na desnom gornjem uglu skice se vidi katolička crkva. Ovu skicu, koju sam potpisao i datirao, takođe prilažem kao dokaz. (Skica je u Prilogu D izjave koju sam dao MKSJ-u).

55.

Kad sam se povratio, primjetio sam da gore četiri kuće među kojima i kuća mog oca. Ostale tri su bile kuće Viktora Tozana, Pere Dimača i Jose Marijana zvanog Dagara. Još nekoliko četničkih grupa je prošlo blizu mjesta gdje smo se skrivali. Vidio sam da su opljačkano imovinu prevozili kolima, kamiončićima i zapregama. Među opljačkanim stvarima je bilo namještaja, kola, traktora, poljoprivrednih mašina i kućnih aparata, poput televizora i frižidera. Prije nego što su zapalili kuće, iz njih su iznjeli sve što im se dopalo. Teško je koliko je tačno vojnika bilo, ali mislim da ih je u selu bilo oko 2.000. U toj grupi su bili i regularna vojska i četnici, i svi su učestvovali u pljački.

56.

Ja sam u osato u svom skrovištu do večeri i Viktor Tozan je sve vrijeme bio sa mnom. Većina vojnika koje sam ja vidio su nosili vrlo usku crvenu traku na rukavima. Neki od njih su je nosili na šlemovima. Grupa koja je došla pred Perinu kuću je brojala oko 100-150 vojnika, ali su samo njih 10-12 učestvovali u Perinom ubistvu. Nakon što je Pero ubijen, grupa oficira se odvojila od glavne grupe. Ta grupa se sastojala od četiri-pet oficira koji su nosili uniforme JNA. Znao sam da su oficiri zahvaljujući oznakama koje su nosili na epoletama, ali ne znam koji su čin imali. Oznake koje su nosili na ramenima su se vidjele. Takođe, znam da oficiri JNA nose kožni remen koji ide od epolete do struka i još jedan remen koji se nosi oko pasa. Ovih četvorica-petoric oficira koje sam vidio su nosili upravo takvo remenje. Oficiri su nosili automatske puške, a vidio sam da su dva oficira, koji su stajali bliže nama, nosili i pištolje. Svi su oficiri govorili ekavskim narečjem koje se govori u samoj Srbiji. Međutim, to ne znači da su ovi oficiri bili iz same Srbije, jer znam da se, kao zvanično narečje, u bivšoj JNA koristila ekavica.

57.

Oficiri su tamo ostali svega 20-30 minuta. Dok su stajali blizu mog skrovišta, sve vrijeme su vikali. Mislim da im je radio veza bila jako loša, te su stalno morali

ponavljati naređenja. One grupe koje smo vidjeli kretale su se u skladu sa ovim naređenjima. Vidjeli smo vojnike koji su išli u pravcu brda i katoličke crkve. Nakon pola sata i oficiri su krenuli ka crkvi. Vojnici su bili za volanom nekoliko privatnih vozila, sa ili bez registracijskih tablica. Nisam vidio niti jedno vojno vozilo.

58. Koliko se sjećam, čuo sam da su oficiri koordinirali Drugi, Sedmi i Deveti bataljon. Čuo sam kad su rekli da će se uveče sastati u blizini katoličke crkve. U vrijeme dok sam se skrivao, nisam tačno znao koje su srpske jedinice učestvovala u napadu. Od ranije sam znao da je Šesta krajiška brigada bila locirana u ovom području, a da je Peta kozaračka brigada regrutovala ljude iz ovog kraja. Stoga sam pretpostavio da su to bile jedinice koje su učestvovala u napadu, a da su bataljoni koje su spominjali, vjerovatno, pripadali Šestoj krajiškoj brigadi. Kasnije je Vojo Kuprešanin potvrdio da je Šesta krajiška brigada učestvovala u napadu. Nakon napada, nekoliko seljana mi je reklo da su među izvršiocima napada prepoznali nekoliko pripadnika Pete kozaračke brigade.

59. U periodu u kome sam se skrivao, nisam vidio nijednog policajca da je učestvovao u napadu. Iz skrovišta nismo mogli vidjeti da li druge kuće gore ali smo vidjeli dim koji se dizao iznad različitih dijelova sela.

60. Kada sam dao izjavu HIC-u u januaru 1993. godine, uz nju sam priložio i rukom nacrtanu kartu. Ovu kartu smo u Zagrebu nacrtali Luka Gavranović i ja. Ta je karta pokušaj rekonstrukcije napada. Original te karte se sada nalazi u HIC-u, ali sam donio kopiju koju prilažem kao dokaz. Potpisao sam je i i datirao. (Kopija moje rukom nacrtane karte nalazi se u Prilogu E izjave koju sam dao MKSJ-u).

61. Na karti se vide položaji koje su zauzimale različite srpske jedinice tokom napada na Briševo. Strelice pokazuju položaje sa kojih su se ove jedinice kretale ka selu. Tu sam informaciju dobio od ljudi koji su živjeli u mjestima u kojima su se nalazili položaji ovih jedinica. Ova karta je sačinjena na osnovu informacija iz različitih izvora a koje smo svi mi čuli. Nabrojane jedinice su one koje smo prepoznali. Mislim da je bilo i drugih jedinica koje su učestvovala u napadu. Napominjem da sve to ne znači da je ova karta stopostotno tačan prikaz događaja ali mislim da je vrlo blizu istine o tome kako su se događaji odvijali.

62. Velika većina vojnika je otišla uveče 25. jula 1992. Narednog dana većina naš mogla je vidjeti koliko je selo uništeno. Sa grupom od 12 mladića sam obišao selo kako bismo vidjeli šta se desilo. U grupi su bili Viktor Tozan, Franjo Dimač, Franjo Mlinar, Zdenko Lovrić, Branko Atlija i još nekolicina. Vidjeli smo da je ukupno 68 kuća potpuno izgorjelo. Sačinili smo listu tih kuća, odnosno listu je napravio Jozo Dimač i kasnije je dostavio HIC-u u Zagrebu.

63. Takođe smo primjetili da su granate oštetile veliki broj kuća. Zahvaljujući tome što su zidovi bili vrlo solidne građe, granate nisu mogle u potpunosti uništiti kuće. Dvije kuće koje su pripadale Vladi Mlinaru, odnosno Anđelku Mlinaru, su bile potpuno uništene jer su granate pale usred kuća. Krov katoličke crkve je izgorio i urušio se. Crkveni zvonik je pogodila granata i potpuno ga uništila. Crkva je izgrađena nedavno, 1990. godine. Imam fotografije crkve iz vremena i prije i nakon rušenja. Poslaću vam ove fotografije kao dokazni materijal.

64. Tokom 36 sati koliko je trajao napad koji je otpočeo 24. jula 1992, ukupno 68 lica je ubijeno. Među ubijenima je bilo 14 žena i dva mladića ispod 16 godina, kao i četiri invalida: Vlatko Buzuk, Milka Marijan (paralizovana), Ivica Buzuk (stariji čovjek koji se mogao kretati samo uz pomoć štaka) i Joso Lovrić (kome su jedna noga i jedna ruka bile paralizovane).
65. Prije no što su se povukli iz sela, vojnici su pritvorili 36 ljudi među kojima su bili i Radoslav Dimać, Dubravko Marijan, Ante Rivić, Joso Mlinar, Anđelko Mlinar, Vlado Mlinar, Nedo Mlinar sa sinovima Bajom i Čerijem, Joso Atlija, Juro Marijan i Mato Mlinar. Drugih se ne sjećam. Nekoliko dana kasnije smo saznali da su ih zatočili u zatvorenički logor Krings u Sanskom Mostu. Svi su izišli živi iz logora nakon dva mjeseca zatočeništva. Pustili su ih kada je jedan od seljana, Miroslav Mlinar, sakupio izvjesnu sumu novca i dao je Srbinu po imenu Nikola Marinović. Taj je bio nekakav zvaničnik u Šešeljevoj Srpskoj radikalnoj stranci. Ovu informaciju nam je dao Miroslav Mlinar. Novac su mu vjerovatno dali članovi njegove porodice.
66. Osim što sam vidio ubistvo Pere Dimaća, nisam bio očevidac nijednog od ubistava preostalih 67 osoba.
67. Prve smo žrtve sahranili na veče 25. jula 1992, nakon odlaska vojnika. To su bili Pero Dimać i moj otac. Peru smo sahranili pokraj njegove kuće, a mog oca ispred naše kuće. Mom ocu su ispalili tri metka u leđa. Kada sam ga vidio, moj otac je već bio mrtav i ležao je na 10 metara od kuće, na putiću koji vodi u brda. Kada su ga pogodili, pao je pored grmlja i ja sam ga tu pronašao. U izjavi koju sam dao HIC-u, Perin grob sam pominjao kao grob br. 7, a očev kao grob br. 8.
68. Narednog dana smo obišli cijelo selo i gdje god smo našli mrtve, odmah smo ih sahranili na licu mjesta. U to vrijeme, omanje grupe četnika su dolazile u selo i kada bi vidjeli da sahranjujemo naše mrtve, pucali bi na nas i onda utekli. Nažalost, neke od žrtava su ostale da leže na otvorenom tokom dva mjeseca, ili otprilike toliko, prije nego što smo ih uspjeli sahraniti.
69. Bio sam prisutan kada su mrtvi sahranjeni u grobnice čiji su brojevi: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11 i 14. U većini slučajeva sam bio prisutan za vrijeme sahrane i lično nosio mrtve prije spuštanja u grobnicu. Vidio sam rane koje su imali i te pojedivosti, kao i imena mrtvih, sam naveo u Prilogu A izjave date HIC-u.
70. Što se tiče preostalih grobova, tj. grobova br. 1, 2, 9, 15 i 16, vidio sam mrtvace ali nisam prisustvovao njihovim sahranama.
71. Sada bih želio da dam neke konkretne informacije o masovnim grobnicama i žrtvama. Brojevi grobova koje ću koristiti isti su kao oni koje sam naveo u svojoj izjavi HIS-u, Prilog A.

Grobnica br. 1 (Stara Rijeka)

72. U njoj je sahranjeno otprilike 20 Muslimana. Pokolj ove grupe Muslimana se desio dva-tri dana nakon pokolja u Briševu. Nakon napada na Briševo, ova grupa ljudi je došla do našeg sela kroz šumu koja se zove Kurevo. Vidio sam ih kako prolaze, ali im se nisam obratio. Nikoga iz te grupe nisam poznavao. Međutim, ljudi iz te grupe su

rekli nekim od seljana da su došli iz Čakareva i da pokušavaju da stignu do Starog Majdana u opštini Sanski Most. Dan ili dva kasnije, kada smo Juro Dimač i ja pokušali da preko Stare Rijeke dodemo do Sanskog Mosta, vidjeli smo ovu grupu od oko 20 Muslimana kako leže mrtvi, ispod jedne kruške, pored kuće Ljubice Dizdarević. Ta se kuća nalazi na dva-tri kilometra od našeg sela. Na nekima od njih su se vidjele rane od metaka. Nismo ih uopšte dirali i otišli smo s mjesta događaja. Ne znam ko ih je sahranio ali smo jednom kasnijom prilikom tuda prošli i vidjeli hrpu blata povrh tijela. Mislim da je Bosanska državna komisija za nestala lica izvršila ekshumaciju ove grobnice, ali nisam siguran.

Grobnica br. 2 (zaselak Dimači)

73. U grobnici br. 2 su sahranjene tri osobe. Te sam žrtve vidio, i to su: Stipo Dimač (80 godina), sin Ivana, Mara Marijan (55 godina), kćerka Lovre, i Franjo Marijan (67 godina), sin Jose. Kad sam ih vidio, bili su potpuno izgorjeli. Ne znam da li su ih prvo ubili, pa onda spalili, ili su živi spaljeni. Njihova sam tijela vidio unutar kuće. Tijela su izvučena ispod krova koji je izgorio i urušio se. Ova grobnica je ekshumirana tokom 19. i 20. septembra 1998. Prisustvovao sam identifikaciji njihovih posmrtnih ostataka u bivšem zatvoreničkom logoru Krigs u Sanskom Mostu. Takođe sam prisustvovao njihovoj sahrani 26. septembra 1998. na groblju u Raljašima.

Grobnica br. 3 (zaselak Mlinari)

74. U grobnicu br. 3 je sahranjeno šest osoba. To su: Luka Mlinar, Ivica, Mlinar, Jerko Ivandić, Milan Ivandić (njega su ranije bili napali šrafci gerom), Stipo Ivandić i Pejo Ivandić. Tri posljednje žrtve su rođena braća. Kad sam vidio njihova tijela, primjetio sam da su bila naslagana jedno na drugo, u jami koju su vjerovatno oni sami iskopali. Pronašli smo neke alate koje su koristili za kopanje jame. Kasnije mi je jedna žena, iz kuće koja se nalazila blizu mjesta zločina, rekla da ih je vidjela da kopaju jamu prije no što su ubijeni. Mislim da su ubijeni alatima kojima su iskopali jamu. Na nekima od njih sam vidio rane nepravilnog oblika koje metak nije mogao napraviti. Takođe sam na alatu vidio tragove krvi. Ta žena je takođe potvrdila da je čula krike ovih ljudi. Ljudi koji su sa mnom prisustvovali sahrani su oni koje sam već spomenuo ranije u izjavi i koji su mi pomogli da sačinim izjavu za HIC. Pored njih su sahrani prisustvovali i Mara Buzuk, Stipo Atlija, Darko Dimač i Stipo Dimač. Ova grobnica je ekshumirana 19-20. septembra 1998. Nisam prisustvovao ekshumaciji ali sam zato bio na sahrani. Vikica Buzuk je timu za ekshumaciju pokazala sve grobnice. Rečeno mi je da, u engleskom prevodu izjave koju sam dao HIC-u, na mjestu gdje se opisuje ova konkretna grobnica, stoji da su: "žrtvama kao prvo presjecali mišiće i tetive kako ne bi mogle pobjeći ili braniti se". To nije istina. Ono što sam ja rekao, ili bar što sam mislio da kažem, je da su tetive bile unakažene, ali ne i mišići.

75. Na nekoliko metara od grobnice br. 3 pronađeno je tijelo Jose Lovrića (35 godina) i sahranjeno na licu mjesta. Josi su jedna noga i jedna ruka bile paralizovane a kada smo pronašli njegovo tijelo, bilo je djelimično prekriveno blatom.

Grobnica br. 4 (zaselak Buzuci)

76. Sljedeće tri osobe su sahranjene u grobnici br. 4: Ivica Buzuk (oko 65 godina), Mate Buzuk (oko 60 godina) i Milan Buzuk, sin Marka, rođen 1963. Vidio sam mrtve. Prva

dvojica su ubijena iz vatrenog oružja dok je Milanu nedostajao dio glave, a tijelo je bilo prepuno posjekotina. Takođe je imao i mnogo rana od metaka. Njegova majka Vikica (koja je pokazivala put timu za ekshumaciju) je bila prisutna tokom Milanovog mučenja i rekla mi je da su Milana udarili po glavi nekom letvom (drvenom motkom) odvalivši mu tako dio glave. Prije no što su ga ubili, surovo su ga mučili pred njegovom majkom. Vikica mi je takođe rekla da su mu Srbi makazama izbili oči. Kada sam mu pogledao oči, primjetio sam da su bile krvave i da su se vidjele samo zakrvavljene duplje. Takođe nam je rekla da su Srbi, nakon što su ga ubili, ispalili nekoliko rafala u mrtvo tijelo. Ova grobnica je ekshumirana. Mislim da je Milanova majka prenijela tijelo u Bjelovar i tamo ga sahranila.

Grobnica br. 5 (zaselak Jezerce)

77. Sljedeće četiri osobe su sahranjene u grobnici br. 5: Ivo Lovrić, Srećo Buzuk, Miroslav Buzuk i Vlado Buzuk. Posljednja dvojica su bila braća, a Srećo Buzuk im je bio stric. Vlado Buzuk je bio invalid. Vidio sam njihova tijela. Na njima su bile rane od metaka, a na tijelu Ive Lovrića, na podlakticama, nije bilo kože. Ova tijela su ekshumirana i ponovno sahranjena.

Grobnica br. 6 (zaselak Čengije)

78. U ovu grobnicu je sahranjen Marko Buzuk, star 60 godina. On je bio otac Milana Buzuka i muž Vikice. Vidio sam Markovo tijelo. Bilo je napola izgorjelo. Našli smo ga na jednom pašnjaku koji je bio potpuno spaljen. Mislim da je izgorio sa pašnjakom. Njegovo tjelo je ekshumirano i prenijeto u Bjelovar.

Grobnica br. 7 (zaselak Muštanica)

79. U ovu grobnicu je sahranjen samo Pero Dimač, rođen 1927. godine. Vidio sam kako ga ubijaju i to sam naveo ranije u izjavi. Sahranjen je odmah pored svoje kuće i ekshumiran septembra 1998.

Grobnica br. 8 (zaselak Muštanica)

80. U ovu grobnicu je sahranjen samo Ilija Atlija. On je bio moj otac. Kada sam vidio njegovo tijelo, imao je tri metka u leđima. Nisam bio prisutan kada je moj otac ekshumiran ali moj brat Anto jeste. No, bio sam na ponovnoj sahrani.

81. Između grobnica br. 8 i br. 9, na šest metara od svoje kuće koja se nalazi na oko 1 kilometar udaljenosti od grobnice br. 2, u pravcu Stare Rijeke, sahranjen je Ante Matanović. Vidio sam tijelo Ante Matanovića. Bilo je okrenuto na stomak i nosilo rane od metaka. Ante je bio invalid i hramao je. Njegovo tijelo je ekshumirano.

Grobnica br. 9 (centar Briševa, u blizini crkve)

82. Prije svega bih želio reći da lokacija ove grobnice koja je označena na karti, nije tačna. U karti je zabilježeno da se ova grobnica nalazi u Jakarama. U original karte, koji se nalazi u HIC-u, unesena je ispravka, ali je na fotokopiji koju sam podnio uz izjavu i dalje je označena pogrešna lokacija.

83. U ovu grobnicu je sahranjen samo Jozo Jakara. Njegovo tijelo je, kad sam ga vidio, ležalo ispod prozora njegove kuće. Ljudi koji su mu se primakli su mi rekli da je bio zaklan, tj. da mu je grlo prerezano. Njegovo tijelo je ekshumirano.

Grobница br. 10 (zaselak Ivandići)

84. U Briševu postoje dva zaseoka po imenu Ivandići. Ivandići o kojima govorim se nalaze na putu između Briševa i Zecova. Blizu kuće Sreće Ivandića se nalazi nekoliko grobnica. S obzirom da se nalaze jedna pored druge, smatramo jednom lokacijom. U ovim grobnicama je sahranjeno sedam osoba: Srećo Ivandić, njegova žena Danica Ivandić, njihova dva sina (jednom od njih je nadimak bio Bato), Stipo Ivandić, Srećin brat, i njegova žena Mara Ivandić, i Anđa zvana Prandinčina. Ne znam joj prezime. Kada sam vidio tijela, bila su djelomično pokrivena ali se ipak toga dovoljno vidjelo kako bi ih rođaci identifikovali. Mislim da su svi ubijeni iz vatrenog oružja ali nisam siguran. Ove su žrtve živjele na oko tri kilometra od kuće mojih roditelja, a njihova sam tijela vidio tri-četiri dana nakon što su ubijeni. Tijela su ekshumirana u septembru 1998.

Grobница br. 11 (zaselak Čengije)

85. Ova grobnica se nalazi blizu kuće Ive Žunića. U ovoj grobnici je sahranjeno sljedećih sedam osoba: Milka, žena Jose Marijana, njihova kćerka Danica i sin Zvonko, Luka Komljen, njegova žena Kaja i njihovi sinovi Ivo i Ante, kao i još jedna Kaja Komljen čije je djevojačko prezime Barišić (žena Ante Komljena). Rečeno mi je da u engleskom prevodu izjave koju sam dao MKSJ-u stoji da je jedna od žrtava pomenuta Josin sin Drago. To nije tačno. Njegovo tačno ime je Zvonko. Tijela sam vidio nekoliko dana nakon pokolja. Kada sam ih vidio, bila su djelomično pokrivena, osim tijela Kaje Komljen, rođene Barišić. Njeno je tijelo ležalo podalje od drugih, na otvorenom. Svaki put kada bismo se približili kako bismo izbacili njeno tijelo, četnici bi počeli da pucaju na nas. Kako su nam to rekli ljudi koji tamo žive, sve žrtve, osim Kaje, su ubijene iz vatrenog oružja. Prije no što su ih ubili, mučili su ih. I Kaja je bila surovo mučena i silovana. Svjedoci koji su je sahranili tražili su da u izjavi datoj HIC-u koristimo njihove inicijale, a ne imena. Sva ova tijela su ekshumirana septembra 1998.

Grobница br. 12 (brdo Raljaš)

86. U ovu grobnicu je sahranjen samo Luka Mlinar. On je imao 14 godina. Ime njegovog oca je Mato. Nisam vidio tijelo. Ekshumirano je septembra 1998.

Grobница br. 13 (brdo Raljaš)

87. Ova grobnica se nalazi s druge strane potoka, preko puta grobnice br. 12. U njoj je sahranjena samo jedna osoba, Mirsad Švraka, star 14 godina. Nisam vidio njegovo tijelo i nisam siguran da li je bilo ekshumirano. Ljudi koji su ga sahranili našli su njegovu ličnu kartu te su je stavili u staklenu teglu i zakopali je uz tijelo.

Grobница br. 14 (zaselak Mlinari)

88. Tu je sahranjena samo Mara Mlinar. Ona je bila žena Mate Mlinara i imala je 70 godina. Kad sam ga vidio, tijelo joj je ležalo na livadi. Usmrtio je šrapnel minobacačke granate. Njeno tijelo je ekshumirano.

Grobnica br. 15 (Redak)

89. Negdje krajem jula ili početkom augusta 1992. godine vidio sam veliku hrpu tijela. Mislim da je tu bilo čak 200 tijela. Smrad je bio tako jak da se nisam mogao više približiti. Vidio sam da su nekim tijelima ruke bile vezane žicom. Jedan mladi Musliman je došao u Briševo i rekao nam da je izbjegao ovaj pokolj, te da su četnici Muslimane dovozili autobusima i da su se, nakon što ih pobiju, vraćali u Ljubiju da dovedu još Muslimana. Preživjeli je imao oko 16 godina. Mislim da nam je rekao svoje ime ali ga se ja više ne sjećam. Dali smo mu nešto da pojede, a zatim je otišao za Stari Majdan. Možda već dan ili dva kasnije, nas trojica iz Briševa smo otišli na mjesto pokolja. Sa mnom su bili Juro Dimač i Vlado Dimač. Obojica su živa i mogu to potvrditi. Približili smo se na sedam-osam metara i vidjeli tijela. Tijela žrtava su ležala na velikoj hrpi i na tijelima koja su ležala na vrhu hrpe smo vidjeli rane od metaka. Međutim, ne možemo potvrditi da su svi oni ubijeni iz vatrenog oružja. Ovo mjesto zločina, u Retku, se nalazilo na oko dva-tri kilometra udaljenosti od centra Briševa. Trebalo nam je oko 15 minuta da stignemo do mjesta zločina a morali smo ići vrlo brzo jer smo se plašili da će nas zamjetiti. Ovaj konkretan pokolj se desio nakon pokolja u Briševu. Odlazeći na mjesto pokolja, nismo morali da prodemo kroz kontrolne punktove. S ove strane ih nije bilo. Nismo prepoznali nijednu žrtvu. Mislim da su sve žrtve bili Muslimani iz okolnih sela. Ne znam da li su ih ekshumirali.

90. Prvi koji su nastradali u napadu na Briševo su mještani zaseoka Muštanica (Stara Rijeka). Oni su sahranjeni između grobnica br.15 i br.16. Te žrtve, a bilo ih je trinaest, su sahranjene na Grošića groblju. To su: Ante Matanović i njegova dva sina (čija imena ne znam), Fabo Matanović, Mladen Matanović i njegova dva sina (čija imena ne znam), Predrag Matanović, Ante Lovrić, Mato Buzuk i njegova žena Marija Buzuk, Markica Bujadilo i njegova žena Kata. Nisam vidio njihova tijela, niti sam učestvovao u sahrani. Za njihovo sam ubistvo čuo od ljudi koji su ih sahranili. Rečeno mi je da su članovi porodice Matanović bili surovo mučeni i da su nekima od njih bile odsječene genitalije. Žrtve su ekshumirane septembra 1998. godine

Grobnica br. 16 (Kurevska brda)

91. Ne znam koliko je ukupno osoba ubijeno na ovoj lokaciji. Ljude su ubili i tu ostavili. Ne znam šta im se desilo. Žrtve su, uglavnom, bile Muslimani koji su pokušavali da pobjegnu preko Kurevske šume. Srbi su znali da se ta staza koristi za prebijeg, pa bi postavili zasjedu Muslimanima u bjekstvu i pobili ih. Ponekad bismo iz daljine začuli pucnje koji su dolazili iz pravca Kurevske šume i koji su bili popraćeni kricima. Nikad se nisam približio tijelima ali smo nekoliko puta, idući za Ljubiju, koristili put koji prolazi blizu Kurevske šume, te bi u daljini vidjeli tijela. Nemam nikakvih pojedinosti o žrtvama.

92. Ostao sam u Briševu do 17. novembra 1992. S obzirom da je većina kuća bila uništena, sakupili smo sve žene i djecu i smjestili ih u kuću Ivica Dimača. Muškarci su ostali u šumi. Nekoliko porodica je otišlo u Ljubiju i tamo živjelo bilo kod rođaka, bilo u praznim kućama. Međutim, to nije dugo potrajalo jer su Srbi naredili da sve

izbjeglice iz Briševa moraju napustiti Ljubiju. Odatle su se ove porodice preselile u Raljaš i Staru Rijeku.

93. Od napada na Briševo pa do novembra 1992. omanje grupe četnika su svakodnevno dolazile u Briševo radi pljačke. Odvodili su stoku a prije nego što bi otišli, uvijek spalili po jednu kuću. Na kraju nije bilo niti jedne kuće koja nije bila spaljena. U Briševu je bilo ukupno 120 kuća i nijedna nije izbjegla uništenje.

94. Seljani su veoma teško živjeli tokom ovog razdoblja. Hrane nije bilo, te bismo ponekad uhvatili zalutalu stoku i zaklali je. Odnijeli bismo dio mesa u Staru Rijeku i Raljaš gdje je bilo nekoliko izbjeglica iz Briševa. Od kraja jula do novembra 1992. godine Srbi su ubili još ljudi u Briševu. Među njima je bio i Ante Lovrić. Nekoliko Srba je došlo iz Oštre Luke i naredilo Anti da im da kravu, a kad im je kravu dao, naredili su mu da je odvede u Oštru Luku. Ovo sam saznao dan kasnije, kada je jedan od njegovih sinova počeo da se raspituje po selu da li je neko vidio njegovog oca. Pošto se Ante nije vratio, sinovi su počeli da ga traže i šestog dana su ga pronašli mrtvog, u šumi, negdje između Briševa i Oštre Luke. To su mi ispričali Antini sinovi. Rekli su mi da je Ante ubijen iz vatrenog oružja.

95. Ubijen je i Gavranović (ili Gavran), čije ime ne znam. U Ljubiji postoji kanal koji prolazi kroz cijeli grad. Natjerali su Gavranovića da kleči u tom kanalu, a zatim su mu ispalili metak u glavu. Ovaj se incident desio negdje sredinom augusta 1992. O tome sam saznao od očevidaca iz Ljubije. Neko je sahranio tijelo u parku blizu kanala. Mislim da je ova osoba ekshumirana u isto vrijeme kad i druge osobe iz Briševa, septembra 1998.

96. Negdje sredinom augusta 1992, dok sam se skrivao u jednom stanu u Ljubiji, začuo sam pjevanje i veselje. Nisam se usudio izići te sam pitao vlasnika stana, čovjeka zvanog Kuki, koji se prezivao Kukavica, a čije ime ne znam, šta se dešava napolju. Rekao mi je da je jedan bivši policajac iz Hambarina, Aziz Ališković, uhvaćen i ubijen, te donijet u Ljubiju. Čuo sam da su Srbi, nakon što su ga ubili, izložili njegovo tijelo na trgu. Poznao sam Aziza Ališkovića dok je bio živ, ali ga mrtvog nisam vidio.

97. U Briševu su počinjena brojna silovanja. Silovane su i žene iz moje porodice, ali mi je vrlo teško dati pojedinosti o tome. Članovi porodice su mi rekli za silovanja. Od sada ću govoriti o silovanjima ali neću spominjati imena onih koje su mi o tome pričale. Razgovarao sam sa nekoliko žrtava silovanja, i četiri od njih su predamnom potvrdile da su bile silovane. Što se ostalih tiče, o silovanjima su mi govorili članovi njihovih porodica. Koliko ja znam, samo je jedna od žrtava silovanja izjavila pred komisijom u Zagrebu da je bila silovana. Ono što je bilo naročito okrutno u vezi sa ovim silovanjima je da su Srbi silovali žene iz iste porodice tj. babe, majke i kćerke. Nakon silovanja, počinioci ovog zločina bi se hvalisali po kafanama kako će od sada muslimanske i hrvatske žene rađati četničku djecu.

98. Srbi bi ušli u kuću i natjerali ženu da uđe u sobu i da se svuče. Žene bi odbile ali bi im onda Srbi zaprijetili da će im, ako se ne povinuju, pobiti najbliže članove porodice. A ako bi žena i dalje odbijala, tada bi je ugorali u sobu i strgli joj odjeću. Tada bi Srbi rekli jedni drugima da onaj koji je hoće prvi može da počne. Onda bi je nekolicina

njih silovali. Ono što je za žene bilo još gore je to da bi onda Srbi pred njenom porodicom govorili kakva je bila u krevetu i šta su joj radili.

99. Znam ženu koja je prije silovanja zatražila od Srba da joj dopuste da odvede dijete u drugu sobu. Srbi su se složili. Ali kad je s djetetom otišla u drugu sobu, uhvatila je dijete i s njim iskočila kroz prozor sa visine od dva-tri metra. Bila je bosa i na sebi je imala samo pidžamu. Uspjela je da pobjegne. Kada su četnici shvatili da je pobjegla, istjerali su joj svekrvu vani i onda zapalili kuću.

100. Jedna druga žena je Srbima rekla da mogu činiti što god žele ali da ona ni sa kim neće leći dok god ima muža. Tada su joj Srbi ubili muža i rekli: "Sad više nemaš muža i o tome više ne treba da brineš". Onda su je silovali. Neke od žrtava silovanja su bile u takvom šoku da danima nisu mogle govoriti. Ili bi nepokretno sjedile dan i noć, bez sna ili hrane i neprestano plakale. Bilo je i žena koje su drugačije reagovala i koje bi nakon silovanja išle na kontrolne punktove i tamo klele vojnike.

101. U jednom slučaju su Srbi u jednoj kući našli porno časopis, te su ženu iz te kuće prisilili da im se namješta u položaje koje su vidjeli u časopisu. To je trpjela satima. Znam i za jedan slučaj kada je jedan srpski vojnik spriječio silovanje i prijetio počiniocima da će pucati na njih ako budu silovali djevojku. Nakon intervencije ovog vojnika, počinioci su otišli i to je spasilo ovu djevojku.

102. Razgovaraću sa nekim od žrtava silovanja i Briševa i pokušaću da ih ubijedim da istupe i da posvjedoče o zločinima koji su protiv njih počinjeni. Uvjeren sam da će bar jedna ili dvije pristati da se sastanu sa istražiteljima Suda i daju potpisane izjave.

103. Vojo Kuprešanin, biskup Komarica, Nedeljko Rašula i Nikola Gabelić su došli u Staru Rijeku negdje u augustu mjesecu ili početkom septembra 1992.

104. Mi smo za njihov posjet saznali kada smo Jure Dimač i ja otišli, u pravcu Sanskog Mosta, u kuću mog ujaka /strica?/ da bismo telefonirali Crvenom krstu ili nekoj drugoj međunarodnoj humanitarnoj organizaciji da zatražimo pomoć. Kada smo stigli do puta Ljubija – Sanski Most, u Staroj Rijeci smo vidjeli kolonu vozila i učinilo mi se da sam u prvom od tih vozila vidio čovjeka odjevenog kao katolički sveštenik. Onda smo riješili da pratimo ovu kolonu vozila i vidjeli smo da su skrenuli ka katoličkoj crkvi u Staroj Rijeci. Nekoliko stotina mještana okolnih sela se tu okupilo kako bi moglo s njima pričati. Morali smo čekati tri-četiri sata dok nam se Vojo Kuprešanin obratio. U početku smo mi znali samo biskupa Komaricu, ali su nam onda oni koji su bili među okupljenim ljudima, a koji su prepoznali ostale, rekli ko su ti ljudi.

105. Ne znam šta je bio tačan razlog ovoj posjeti, ali kada se nekoliko stotina ljudi okupilo, Vojo Kuprešanin se obratio skupu pred katoličkom crkvom u Staroj Rijeci. Prije nego što nam se obratio, Kuprešanin se predstavio i rekao nam je na kom se položaju nalazi u Banjoj Luci. Ne sjećam se što je tačno rekao u vezi sa položajem koji je imao. Izjavio je da je saznao da je došlo do nekoliko incidenata između Hrvata i Srba, te da je došao kako bi od nas saznao šta se tačno desilo. Većina ljudi nije ništa rekla iz straha od naoružanih srpskih vojnika koji su takođe bili prisutni. Ali ja sam progovorio i rekao sam im sve što se dešava. Rekao sam da ljude ubijaju kao pse, da siluju žene i da pale kuće. Rekao sam da ako žele tu teritoriju, da je mogu imati ali

samo nema nam dopuste da s nje odemo. Govorio sam oko pola sata i opisao opštu situaciju rekavši da nemamo hrane i da ljudi spavaju po šumama. Dok sam ja govorio o situaciji, ljudi su plakali.

106. Nakon što sam rekao što sam imao, Kuprešanin je izjavio da situacija nije tako loša i da su počinioci tog incidenta grupa pripadnika Šeste krajiške brigade koja je izmakla kontroli. Kuprešanin nije uopšte spomenuo koje su mjere poduzete kako bi se odgovorni kaznili, ali nas je uvjeravao da će razgovarati sa generalom Talićem i vidjeti šta se može učiniti kako bi nas u budućnosti pustili na miru. Kuprešanin je pored toga ukazao da će se situacija smiriti čim "oni" budu oslobodili Tuzlu i Zenicu i stvorili svoju državu. Naglašavam da mi je Kuprešanin, kada sam ga pitao kako može da se desi da cijela jedna brigada izmakne kontroli, umjesto da direktno odgovori na pitanje, rekao da ne pričam previše. Kad se skup završio, prišao sam biskupu Komarici i sa njim razgovarao oko 10 minuta. Vozilima koja su dovezla biskupa Komaricu, Voju Kuprešanina i ostale su upravljali vojnici, a bilo je i vojnika koji su sjedili u vozilu. Pitao sam biskupa Komaricu ko su ti vojnici i on mi rekao da su ti vojnici iz ličnog obezbjeđenja generala Talića. Nije iznio nikakve pojedinosti ali, moja je procjena da su vojnici bili tu da štite Voju Kuprešanina i biskupa Komaricu.

107. Bio sam tu kada je, nekih tri sedmice kasnije, Kuprešanin sa biskupom Komaricom došao u Ljubiju. Sreli smo se ispred ljubijske crkve i Kuprešanin me je prepoznao i pitao me da pođem s njim u stranu. Tada me je zapitao da li se situacija imalo poboljšala. Rekao sam mu da nije. Kuprešanin me je onda pitao da li on lično može da nam pomogne na bilo koji način. Odgovorio sam da bi nam bilo od pomoći ako bi nam omogućio da stupimo u kontakt sa spoljnim svijetom. Rekao mi je da mogu da telefoniram iz srpskog štaba u Ljubiji ili da mogu da odem do Prijedora i da zovem odatle. Kasnije sam otišao do srpske komande i dopušteno mi je da telefoniram.

108. Takode bih želio da ukažem na činjenicu da su sve katoličke crkve u mjesnoj zajednici Ljubija uništene, djelomično ili u potpunosti. Tako je, naprimjer, crkva u Ljubiji zapaljena, ali nije potpuno uništena. Svaki trag džamije koja se nalazila u Ljubiji je nestao. Lično sam vidio ruševine nakon uništavanja ne-srpskih vjerskih objekata.

109. Pojašnjenja dijelova izjave koju sam dao HIC-u:

1. Na strani br. 4 engleskog prijevoda, u posljednjem paragrafu stoji: "Većinu žrtava su ubili pripadnici srpske vojne formacije koja je sebe nazivala Šestom krajiškom brigadom. Radilo se, uglavnom, o Srbima iz okruga Sanski Most, ali su Srbi iz sela Rasavci sudjelovali u akcijama i počinili najveća zvjerstva u našem području". Ovo sam utvrdio nakon razgovora sa članovima porodica žrtava. Pored toga, poznao sam dosta Srba iz gorenavedenih mjesta a koji su u više navrata dolazili u selo radi pljačke.
2. Na strani br. 4 engleskog prijevoda, u posljednjem paragrafu stoji: "Major srpske vojske Veljko Brajić je predvodio operacije u Briševu koje su se završile pokoljem i kasnije je unapređen u čin potpukovnika ili pukovnika. Za njegovo unapređenje sam saznao preko radija, u augustu ili septembru 1992. Sa sobom smo u šumu ponijeli akumulatore za kola i male tranzistore i jedan mali crno-bijeli televizor. Na taj način smo, u večernjim satima, mogli pratiti hrvatske programe i srpske

vijesti. Da je on odgovoran za pokolj saznao sam od Vlade Dimača koji je bio zatočen u srpskom vojnom štabu u Dizdarima. Dok je bio u zatočeništvu, Vladu je saslušavao Veljko Brajić koji se hvalio da je završio West Point u SAD-u i da je prošao obuku za "oficira bezbjednosti". Ne znam da li je Veljko lagao ili govorio istinu.

3. Na strani br. 4 engleskog prijevoda, u posljednjem paragrafu gdje se govori o Veljku Brajiću stoji da je: "njegov nadređeni oficir bio pukovnik Basara". Ovo sam mogao reći na osnovu toga što bi, kada je Basara bio pozvan kao gost srpske televizije, spiker rekao da će pukovnik Basara, komandant Šeste krajiške brigade, dati najnovije informacije o borbenim dejstvima. Pored toga, a to sam već i ranije rekao, bio sam rezervista, te sam s vremena na vrijeme išao na vježbe sa Šestom krajiškom brigadom i u to vrijeme saznao da je pukovnik Basara bio starješina.
4. Na strani br. 5, u prvom paragrafu stoji da je "Šesta krajiška brigada brojala 3.500 naoružanih ljudi u to vrijeme". Na osnovu svojih prethodnih vojnih znanja poznato mi je da se brigada sastoji od toliko ljudi.
5. Kao odgovor na pitanje kako sam znao da je Peta kozaračka brigada učestvovala u pokolju u Briševu, napominjem da mi je prvo to potvrdio Vojo Kuprešanin, a da su nam kasnije, kada smo sa ljubijskim vlastima pregovarali oko odlaska iz kraja, rekli da je Peta kozaračka brigada takođe učestvovala u borbama u Briševu.
6. Na strani br. 5, na kraju prvog paragrafa stoji: "Na brdu Redak su bila dva tenka". Kada su dejstva u našem selu prestala, uveče 25. jula 1992, Viktor Tozan i ja smo se popeli do Didzdara i odatle smo vidjeli jedan tenk na brdu Redak. Ostali su mi rekli da su tamo vidjeli dva tenka od kojih je jedan otišao ka Ljubiji. Tenk koji sam ja vidio je bio tipa T-72, koji se koristi u JNA. Nisam vidio da je otvorio vatru.
7. Htio bih da razjasnim još jednu stvar u vezi sa engleskim prijevodom moje izjave gdje na strani br. 5, u redu br.9 stoji : "Moje skrovište se nalazilo u neposrednoj blizini srpskog vojnog štaba tako da sam s vremena na vrijeme mogao da čujem njihova naređenja". To nije ispravan prijevod onoga što sam ja rekao. Ako se pogleda moja izjava na hrvatskom jeziku, vidi se da na strani br. 5, u redu br. 3, stoji: "moje skrovište je bilo u blizini srpske komande tako da sam mogao čuti i razaznati što su govorili". Ranije sam izjavio da se vojni štab nalazio u Dizdarima a to je blizu katoličke crkve. Kao što se to može vidjeti iz Priloga D, ja sam se, za vrijeme napada, skrivao na znatnoj udaljenosti od vojnog štaba te nisam mogao vidjeti štab, a kamoli čuti što govore. U našem jeziku riječ "komanda" označava i zgradu ali i oficire koji komanduju. Dok sam se skrivao u žbunju ja sam čuo četiri-pet oficira, od kojih se jedan zvao Anđelko, kako daju naređenja i viču u isto vrijeme.

KRAJ IZJAVE.

POTVRDA SVJEDOKA

Izjava mi je glasno pročitana na hrvatskom jeziku jeziku i sadrži sve što sam rekao po svom znanju i sjećanju. Izjavu sam dao dobrovoljno i svjestan sam da se može upotrijebiti u sudskom postupku pred Međunarodnim sudom za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991, kao i da mogu biti pozvan da javno svjedočim pred Sudom.

Potpis: /potpisano/

Datum: 20. oktobar 2000.

—

POTVRDA PREVODIOCA

Ja, Zlata Divković, prevodilac, potvrđujem sljedeće:

- 1) Odgovarajuće sam kvalifikovana i ovlaštena od strane Sekretarijata Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. da prevodim sa hrvatskog jezika na engleski jezik, kao i s engleskog na hrvatski jezik.
- 2) Ivo Atlija mi je dao do znanja da govori i razumije hrvatski jezik.
- 3) Gore navedenu izjavu sam usmeno prevela s engleskog na hrvatski jezik u prisustvu Ive Atlije koji je, po svemu sudeći, čuo i razumio prijevod ove izjave.
- 4) Ivo Atlija je potvrdio da su, po njegovom znanju i sjećanju, činjenice i ostalo navedeno u ovoj izjavi istinite, onako kako sam ih preveo, što je potvrdio svojeručnim potpisom na predviđenom mjestu.

Datum: 20. oktobar 2000.
Potpis: /potpisano/